

5651 Sayılı İnternet Kanunu ve Toplumsal Algısı*

Nurettin GÜZ**
Esra Serdar TEKELİ***

ÖZ

5651 Sayılı “İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun”, kabul edildiği günden bu yana sıklıkla tartışma konusu olmuştur. Özellikle Kanun’a getirilen düzenlemelerle eklenen maddeler, devlet eliyle gerçekleştirilen gözetimi, çevrimiçi gizlilik ve mahremiyet ihlalleri gibi konular bağlamında tartışmaya açmıştır.

Bu çalışma, 5651 sayılı İnternet Kanunu’nu (İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi Ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun) ile ilgili değerlendirmeleri ele almakta ve vatandaşların kanun ile ilgili algılarını ortaya koymak üzere yapılan alan araştırmasını içermektedir. Çalışma ile gözetimin iki unsurundan biri olan “gözlenenler”in, Kanun’u tartışmalı kılan gözetim, çevrimiçi gizlilik, mahremiyet ve paylaşım özgürlükleri gibi haklara yönelik düşüncelerini ve gözetim farkındalıklarının ortaya konması amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak Ankara ilinden 620 kişiye yüz yüze anket uygulanmış ve araştırma ile ilgili elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarında katılımcıların yapılan kanuni düzenleme çerçevesinde getirilen ve bir anlamda gözetim mahiyeti taşıyan yeniliklere rıza gösterdikleri ortaya çıkmıştır. Araştırma ile, gözetim çalışmalarında sıklıkla dile getirilen fakat aynı sıklıkla göz ardı edilen “gözlenenler” görünür kılmak istenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İnternet Hukuku, Gözetim, Basın Özgürlüğü, Toplumsal Algı, Çevrimiçi Gizlilik.

The Internet Law No. 5651 and Its Social Perception

ABSTRACT

The Law numbered 5651, entitled "*The Law on the Regulation of Broadcasts via Internet and Prevention of Crimes Committed through Such Broadcasts*" has often been a controversial topic since the day it was passed. Especially the Articles added to the Law by Regulations, caused controversy about the surveillance performed by the state itself, in terms of subjects such as online confidentiality and privacy violation.

This study addresses the evaluations regarding the Internet Law No. 5661 and consists of the field research conducted to reveal the citizens' perceptions about the Law. The study aims to reveal the surveillance awareness and thoughts of "the watched" about the rights like surveillance, online confidentiality, privacy, and freedom of sharing making the Law controversial. For this purpose, 620 individuals from the Province Ankara were interviewed face to face and the data obtained were evaluated. The study reveals that the participants give consent to the new changes brought within the framework of the legal regulations and that can be considered kind of surveillance. The study aims to make "the watched" that is always mentioned in the surveillance studies but ignored visible.

Keywords: Internet Law, Surveillance, Freedom of Press, Social Perception, Online Privacy

1. Giriş

Devletlerin iletişim alanları üzerindeki rollerine yönelik tartışmalar tarihin her döneminde var olmuştur. İletişim araçlarının bireysel ve toplumsal etkileri devletlerin bu sistemlere yönelik ilgisini daima canlı tutmuş, iktidarlar tarih boyunca bu alanı denetim altında tutmak istemişlerdir. Bu bağlamda iletişim sistemlerinin içinde buldukları sosyal, ekonomik ve siyasal yapıya uyumlandıkları görülmektedir (Siebert, Peterson, & Schramm, 1956, s. 1). Bu tartışmalar ekseninde basın çalışmaları içerisinde medya-devlet ilişkilerine yönelik bazı kuramlardan söz edilebilir. Bunlardan en önemlisi, otoriter ve özgürlükçü eksenlerin birleşimini içeren Dört Basın Kuramı’dır (Siebert, Peterson, & Schramm, 1956, s. 40). Otoriter eksen, iktidarın devamlılığı için iletişim alanları üzerindeki kontrolünü içerir ve devlet gözetiminin medyanın temel işlevi olduğu vurgusu taşır. Özgürlükçü eksen ise, basın özgürlüğü ilkesini temel alan ve demokrasinin yerleştirilmesinde akılcı ve özgür bir basın sistemini temel alan yaklaşımdır. Mc Quail ise,

* Çalışma Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı’nda Prof. Dr. Nurettin GÜZ danışmanlığında yürütülen “Yeni İletişim Araçlarında Gözetim: İnternet Yasası ve Twitter Yasası” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir. Çalışmada yer alan alan araştırmasının etik onayı; Gazi Üniversitesi Etik Komisyonu 01/03/2018 tarihli 27968600-302.08.01-36118 sayılı raporu ile alınmıştır. Ayrıca katılımcılara bilgilendirilmiş gönüllü onam formu imzalatılmıştır.

** Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, nurettin.guz@hbv.edu.tr

*** Öğr. Gör. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, esra.serdar@hbv.edu.tr

Makalenin Gönderim Tarihi: 30.10.2021; Makalenin Kabul Tarihi: 17.01.2022

liberal kuramların bir uzantısı şeklinde geliştirdiği düşüncesinde medya denetiminde toplumun önemine değinmektedir (McQuail, 1983).

Yeni iletişim sistemlerinden İnternet de, araştırma ve iletişim amacıyla ortaya çıktığı günden bu yana, teknolojik ve sosyolojik anlamda birçok değişime neden olmuştur. İletişimin şeklini tamamen farklı bir mecraya taşıyan bu alan, aynı zamanda yeni bir sanal mekân yaratarak fiziki dünyanın sorunlarını bu sanallığa taşımıştır. İletişimin çok boyutlu, interaktif ve eş zamanlılıkla yürütüldüğü bu buluşun en önemli yaratımı olarak sanal kamusal alan, bireylerin düşünce ve görüşlerini önceki dönemlerle karşılaştırılmayacak oranda paylaşabildiği bir sistemi mümkün kılmıştır. Aynı zamanda alternatif bir medya olarak internet, anlık bilgi paylaşımı, sınırsız içerik oluşturma ve içeriğe ulaşabilme imkânlarıyla da yeni bir medya düzeni yaratmıştır.

Bu açılarından bakıldığında insanlık tarihi açısından çığır açıcı bir gelişme olarak değerlendirilen ve her geçen gün yeni gelişmelerle sıklıkla tartışılan bir alan olarak internet, fiziki hayat içerisinde gerçekleşen birçok olumlu/olumsuz unsuru kendi ortamına taşımıştır. Ancak özellikle olumsuzluklarla mücadele süreci tıpkı gerçek hayatta olduğu gibi bu sanal ortamda da devam etmektedir. Bu bağlamda takibi ve kontrolü, taşıdığı teknoloji nedeniyle oldukça zor olan, mekân ve birey anonimliğinden kaynaklanan belirsizliklerin fazlaca yaşandığı bu yeni sanallık, ticaretten eğitime, sağlıktan hukuk sistemine kadar tüm alanlarda köklü değişikliklere yol açmakta, yönetim biçimlerini ve devlet-vatandaş ilişkilerini etkilemektedir (İçel, 2018, s. 492).

Getirdiği olağanüstü yeniliklerle birlikte yüklenen içerikleri ulusal sınırları aşarak küresel boyutlara taşınması, hızlı gelişimi ve büyük yararlılıklar yanında taşıdığı tehditler ve oluşturduğu sorunlar hiç kuşkusuz ulusal ve uluslararası düzeyde internete yönelik bazı denetim ve uygulamaları beraberinde getirmektedir. Özellikle yaygın olarak hayatımıza girdiği 1990'lı yıllarda, zararlı içeriklerine yönelik düzenleyici uygulamalarla gündeme gelen internet, tüm dünya ülkelerinde yasalarla kontrol ve denetim altına alınmak istenmiştir. İnternet kullanımının küresel boyutlu olarak hızla yayılması, buna paralel olarak zararlı içeriklerin de kontrolsüz çoğalması, denetiminin zorluğu ve kişisel hak ihlallerine sebep olduğu gerekçesi ile ülkemizde de 2007 yılında 5651 sayılı “*İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun*”¹ yürürlüğe girmiştir. İlgili Kanun kabul edildiği günden bu yana, internet teknolojilerinde yaşanan gelişmelere paralel olarak sıklıkla güncellenmiştir. Nitekim Kanun’a yönelik sırasıyla 2011, 2013, 2014, 2015, 2016 ve 2019 yıllarında belli düzenlemeler yapılmış, bunlardan 2014 yılında 6518 Sayılı Torba Yasa teklifi ile getirilen düzenlemelerle belli maddeler değiştirilmiş ya da iptal edilmiştir. 42 farklı yasayı içeren 6518 sayılı Torba Yasa, KHK tek bir yasa olarak TBMM’nde görüşülmüş, Şubat 2014’te kanunlaşmıştır. Sonrasında Mart 2014 tarihli 6527 sayılı “*Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*” (*Resmî Gazete*, S. 28928, 01.03.2014: 6527) ile Kanunun belli maddeleri tekrar değişikliğe uğramıştır.

2014 Şubat ayında kabul edilen şekliyle Kanun, sansür içerdiği gerekçesiyle medya, muhalefet çevreleri ve uluslararası arenada oldukça tartışılmıştır. Sansür tartışmaları, idarî makamlara verilen erişimi engelleme yetkileri, trafik bilgilerinin saklanması gibi kişisel veri güvenliği ve özel hayatın gizliliğine yönelik ihlaller olarak değerlendirilen maddelerle gündeme gelmiştir. Bu güncellemeler hiç kuşkusuz yeni iletişim teknolojilerinin kazandığı ivme ile şekil almış ve giderek daha fazla gözetimi barındırdığı eleştirilerine maruz kalmıştır. Bu çalışmada İnternet Kanunu ile getirilen düzenlemelerin toplum tarafından nasıl algılandığı, özgürlüklere yönelik sınırlamaların nasıl değerlendirildiği ele alınmaktadır. Toplumsal algı ve değerlendirmeleri ortaya koymak üzere Ankara ilinde yapılan bir alan araştırmasına çalışmada büyük oranda yer verilmiştir. Araştırma bulguları toplumun İnternet Kanununu farklı biçimde algıladığı ve değerlendirdiğini ortaya koymaktadır.

2. Gözetim Olgusu ve Basın Özgürlüğü

2.1 Genel Olarak Gözetim

Tarihin her döneminde ve tüm toplumsal sistemlerde farklı şekillerde yer bulan gözetim, günümüz toplumlarında iletişim ve enformasyon teknolojilerinin de itici gücüyle kayıt altına almaktan çok, bireysel

¹ Kanun adı çok uzun olduğu için çalışmanın ilerleyen kısımlarında “İnternet Kanunu” olarak anılacaktır.

sanal eylem ve izleri takip ile olası tehlikeleri önleme amacına evrilmiştir. Bu bağlamda güncel bir gözetim tanımı yapılacak olursa, bireyleri belli bir disiplin çerçevesinde tutmayı amaçlayan, egemen güç lehine tehdit, tehlike ve riskleri önleme ve/veya en aza indirme arzusuyla ve bu anlamda ilkel gözetimden farklı olarak somut bedenlerden çok dijital veri akışlarını kontrol altında tutmayı hedefleyen, kullanım alanları hizmet ettiği toplumla paralel olarak değişkenlik gösteren bir yapıdır. Kimi çalışmalarda, tüm durumlarda gözetimin muğlak bir süreç olduğu ortaya konmakta (Lyon, 1997), küreselleşen dünyada dahi gözetimin bu muğlaklığını koruduğuna vurgu yapılmaktadır. Gözetimin muğlaklığı kullanım amaç ve yerlerinin değişmesiyle açıklanabilir. Bu bağlamda, bir amaçla toplanan verilerin başka bir amaçla kullanımı söz konusu olmakta ve bu statüko bağlarını çözebileceği ifade edilmektedir (Bauman & Lyon , 2013, s. 10).

21. yüzyıla gelindiğinde gözetlenen toplumların karmaşık bir sanallıkla iletişim ağlarına bağlı olduğu bir düzen söz konusudur. Bu da gözetimi elektronik bir formata kaydırıştır. Gelineen noktada, önemli kuramcıların “büyük kapatılma” olarak adlandırdıkları bu gözetleme halini, bugün post-modern dijital toplumlarda bu karmaşık sanal ağlar gerçekleştirmektedir. Bireylere bir yandan sınırsız paylaşım imkânı sunan internet, diğer taraftan yüksek bir gözetim motivasyonu ile sistematik olarak her şeyi kayıt altına almaktadır. Bu bir dönüşüm süreci olduğu kadar bir toplumsal değişim sürecini de içermektedir.

Makro plândaki toplumsal dönüşümlerin mikro plânda insanların anlamlandırmaları ve eylemleriyle mümkün olduğu dikkate alınmakta ve bu çalışma bireylerin gözetim farkındalıklarının ortaya konması açısından önem taşımaktadır. Literatürde sıklıkla bahsedilen “halk adına gözetimin meşruluğu” yaklaşımı ile birlikte birçok çalışmada gözetim olgusunun iki dayanağından birisi olan “gözetlenenler” ön plana çıkarılmaktadır. Bazı çalışmalarda, izleyen/izlenen dengesi üzerine kurulu bir gözetleme stratejisindeki tartışmaların en önemli bileşeni olarak “halk” a işaret edilmekte ve bu noktada halkın nerede durduğu, konuya ilişkin farkındalığı gözetim tartışmalarının kritik bir unsuru olduğu ifade edilmektedir (Sheehan, 2004). Halkın gözetim konusundaki düşünceleri, internete yönelik görüşler, çevrimiçi gizlilik, sanal platformlara devlet müdahalesi ve yasanın bilinirliği gibi değişkenlere yönelik araştırma ve incelemeler önemli hale gelmektedir. Araştırma ve incelemeler sonucunda elde edilecek veri ve sonuçlar alana ve literatüre önemli katkı sağlarken bireylerin kendilerini ne kadar sınırlandır(ı)lmış ve gözetleniyor hissettiklerini ortaya koyacaktır. Günümüz toplumlarında çok az insanın gözetleme rejimleri tarafından kontrol ve sınırlanmaya maruz kaldıklarını kabul etme eğiliminde olduklarına ilişkin görüşler (Lyon, 2006, s. 23) araştırma ve incelemeleri önemli kılmaktadır.

Tüm bu açıklamalar ekseninde iktidarların yeni gözetim alanı olarak internetin, kullanıcılar ve kullanım sağlayanlar açısından da yeni bir mücadele alanı olduğu görülmektedir. İktidarları anlamının yolu, onları ideolojik olarak çözümlemekten öte, iktidarın bilgi üzerindeki denetimlerini, bilginin dolaşıma sokulmasına izin veren aygıtlar üzerindeki hakimiyetlerini anlamaktan geçmektedir (Yanık, 2017, s. 788). Türkiye’de iktidarın bu konudaki düzenlemelerinin kullanıcılar açısından algı ve değerlendirmeleri alana ve literatüre katkı sağlaması açısından önemlidir.

2.2. Basın Özgürlüğü ve Gözetim

Kanuni düzenleme “*İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi*”ni amaçladığı için doğrudan basın özgürlüğünü ilgilendirmektedir. Bu sebeple basın özgürlüğü konusunu değerlendirmeden yapılan kanuni düzenleme ve buna ilişkin algının tartışılmasını imkânsız kılmaktadır. Basın organlarının ortaya çıktığı ilk dönemden günümüze uzanan süreçte alana ilişkin yasaklama, engelleme ve sınırlandırmalar hep tartışılmıştır. Basının özgür biçimde yayın yapma isteği özellikle siyasal iktidarlar tarafından sınırlandırılmaya çalışılmış demokrasinin gelişmesine paralel olarak basının siyasal iktidarın doğrudan ya da dolaylı olarak baskı ve denetiminden uzak bir yayın yapmasını sağlayacak güvenceler oluşturulmuştur.

Genel olarak bireysel ve toplumsal temel bir hak olan haber ve bilgi alma özgürlüğünün bir uzantısı olan basın/iletişim özgürlüğü basının gelişme döneminden günümüze uzanan tarihsel süreçte farklı yönleriyle sıkça toplumsal gündemin konusunu oluşturmuştur. Basın özgürlüğüne ilişkin ilk tartışmaların yapıldığı 17. yüzyıl İngiltere’inde Milton (Henry Burton’un *A Vindication of the Churches Commonly Called Independent* (1644), Henry Robinson’un *Liberty of Conscience* (1644) ve William Walwyn’in *The Compassionate Samaritane* (1644) adlı eserlerinde basın özgürlüğü savunulmuştur. John Milton’un *Areopagitica* (Milton,

2018) ve Lock'un İngiltere parlamentosunda yaptığı savunma (Locke, 1689) basın özgürlüğünün güvence altına alınmasını sağlamıştır. Çağdaş demokrasinin temellerinin atıldığı 1789 Fransız İhtilali'nde yasama, yürütme ve yargının bağımsız üç ayrı erk olarak düzenlenmesinden sonra (Rousseau, 2004) demokrasinin gelişmesine paralel olarak basın dördüncü güç olarak sisteme adapte edilmiştir.

Siyasal sistemlerin gelişmesine paralel olarak basın özgürlüğü ve medya kuruluşlarının siyasal sistemdeki konumuna ilişkin farklı yaklaşımlar ortaya çıkmış, (Güz, Yegen, & Yanık, 2018, s. 17) 20. yüzyılla birlikte basın özgürlüğü uluslararası metinlere girmiştir. Önce Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 10 Aralık 1948 tarih ve 217 A (III) Kararıyla ilan edilmiştir. Türkiye'de 06 Nisan 1949 tarih ve 9119 Sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla kabul edilmesiyle birlikte (*Resmî Gazete*, S.7217, 27.05.1949: 16199-16201; hsk, 2021) basın özgürlüğü güvence altına alınmıştır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 18. maddesi düşünce, vicdan ve din özgürlüğünü, 19. madde doğrudan basın özgürlüğünün temelini oluşturan düşünce ve düşüncüyü açıklama hakkını güvence altına almış, haber ve düşüncelerin her türlü araçla öğrenilmesi, elde edilmesi ve yayılması özgürlüğünü tanımlamıştır. Düzenleme ulusal ve uluslararası boyutta basın özgürlüğünün güvencesi olmuştur. Basın özgürlüğünü güvence altına alan uluslararası ikinci metin 04 Kasım 1950'de Roma'da imzalanan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme olmuştur. Sözleşmenin 9. maddesi düşünce, vicdan ve din özgürlüğünü, 10. maddesi ise ifade ve basın özgürlüğünü tanımlamış, (Council of Europe, t.y., s. 11) kamu makamlarının ifade, kanaat, haber ve görüş almayı engelleyemeyeceğini kayıt altına almıştır.

Demokrasinin gelişmesine paralel olarak siyasal sistemin vazgeçilmezi ve dördüncü sacayağı konumuna gelen basın, (Dönmezer, 1983, s. 2-11; O'Neil, 1998, s. 35-36) siyasal iktidar başta olmak üzere diğer erkler, kişi ve kurumlardan bağımsız olarak gücünü toplumdaki bir yapı haline gelmiştir. Basın özgürlüğünü sınırlayan hukuki, idari, mali ve fiili engellemelerin kabul edilemeyeceği anayasalar başta olmak üzere ulusal ve uluslararası metinlerle kayıt altına alınmıştır. Siyasal iktidarı sınırlandıran ve basın özgürlüğünü iktidarlara karşı güvenceye alan bu metinler demokrasinin sağlıklı işlemesi ve çok sesliliğin sağlanmasını sağlamıştır.

Basın özgürlüğünün gerçekte ne oranda var olduğuna ilişkin farklı tartışmalara bakıldığında, konuyu eleştirel yaklaşım açısından ele alanlar (Althusser, 1994, s. 35-36) medyayı iktidarın meşruiyetini sağlamaya çalışan ideolojik bir kurum olarak değerlendirmişlerdir. Diğer taraftan medyanın kendi gerçekliğini inşa ettiği, (Ellul, 1998, s. 175; Hardt, 1994, s. 38) seçimler ve diğer araçların iktidarın meşrulaştırma aracı olduğu yolundaki görüşler (Habermas, 1992, s. 80) sadece basın özgürlüğü değil demokratik siyasal sistemde basının konumunu da sorgulamaktadır. Eleştiri ve sorgulamalara rağmen demokratik siyasal sistemler basın özgürlüğünü sistemin vazgeçilmezi olarak değerlendirmekte ve güvence altına almaktadır. Diğer taraftan basının kamuoyunun serbestçe oluşması için haber verme görevini yerine getirirken (Duvarger, 1986, s. 54; İçel, 1983, s. 51; Lippmann, 1965, s. 223) basına tanınan hakkın sınırlarının aşılması durumunda ortaya çıkan sorunlar basın özgürlüğünün sınırlandırılmasına yönelik girişimlere zemin hazırlamıştır.

Çağdaş demokrasiler siyasal iktidarların sadece basın özgürlüğüne müdahalesini sınırlamakla kalmamakta, basının temel ihtiyaçlarının karşılanması ve farklı görüşleri savunan medya kuruluşlarına eşit davranmasını zorunlu kalmaktadır (Dönmezer, 1976, s. 92). Ulusal ve uluslararası hukuk diğer temel hak ve özgürlükler gibi basın özgürlüğünün de olağanüstü durumlarda sınırlandırılmasına izin vermiştir (Güz, 2005, s. 40). Olağan dönemlerde diğer özgürlüklerle basın özgürlüğünün sınırları çizilirken basının görevini yerine getirmesini engelleyecek düzenlemelerin demokratik siyasal sistemin işleyişine zarar vereceği (Özek, 1983, s. 35) konusundaki uyarılar sıkça yapılmıştır. Basın özgürlüğü ve bu özgürlüğün sağlanmasına yönelik tartışmalar 20. yüzyılın sonlarından itibaren teknolojik gelişmelerin birey, toplum ve kurumsal iletişime getirdiği yeni ortamlarla birlikte farklı bir boyut kazanmıştır.

Küresel boyutlu olarak ağırlıklı biçimde 21. yüzyılla birlikte medya alanına yeni araçlar girmiş ve iletişimin boyutları farklılaşmıştır. Yeni dönemle birlikte gazete, dergi, radyo, televizyon gibi araçlar geleneksel medya olarak adlandırılırken (German & Mclean, 2003), ağırlıklı olarak internet üzerinden yayın yapan ve bir kısmı geleneksel medyanın yeni ortamda sunulduğu yapı yeni medya olarak adlandırılmıştır. Yeni medyanın devreye girmesi, kişilerarası ve kurumsal medya içeriklerini ulusal sınırları aşarak uluslararası boyuta taşınması basın özgürlüğünün tarihsel süreçteki konumu ve kazanımlarını ortadan

kaldırmamıştır. Yeni dönemle birlikte sosyal medya olarak adlandırılan, geleneksel ve kurumsal medya kuruluşlarının yanına sosyal ağlar üzerinde oluşan olağanüstü sayıdaki yeni iletişim ortamları gelmiştir.

Geleneksel medyadan farklı olarak yeni medya; dijital temsil, modülerlik, otomasyon, değişkenlik ve kod çevrimi özellikleri ile (Manovich, 2001, s. 27-48) mesajı alıcı ve vericinin eş zamanlı iletişim kurduğu ve etkileşimde bulunduğu (McMillan, 2006, s. 205) bir yapı oluşturmuştur. Kullanıcı sayısının yüksekliği, her katılımcının özel mesaj alıp verebildiği, farklı verilerin değişik biçimlerde sunulabildiği, enformasyonun toplanması, yayılması ve depolanmasında (Pavlik, 1998, s. 80) olağanüstü farklılıklar yaratan yeni medya özgürlük, baskı ve denetim, müdahale alanlarını da farklı boyutlara taşımıştır.

Yeni medya ile birlikte geleneksel medya kuruluşları için belirli bir sermaye gerekliliği ortadan kalkmış, arşivleme sorun olmaktan çıkmış, mülkiyet yapısı değişmiş, kanal sayısı artmış, medya içerikleri yerel, bölgesel, ulusal boyuttan uluslararası alana açılmış, hedef kitle homojenlikten daha heterojen bir yapıya evrilmiştir (Güz, 2018, s. 19-20). Zaman ve mekan sınırı tanımadan içeriklere ulaşmada sağladığı hız, (Carlson, 2005, s. 68), sunduğu konu zenginliği, (Herring, 2004, s. 47), alıcıları aynı zamanda içerik sağlayıcı kılma, (Oblak, 2005, s. 87) içeriğe ulaşmadaki eş zamanlılık, (Williams, 2003, s. 74) geleneksel medyanın bütün özelliklerini taşıma yani hiper-metinsellik, kullanıcı tarafından içeriğin seçilebilmesi (Rogers & Allbritton, 1995, s. 177) genelde yeni medya özelde ise sosyal medyayı ayrıcalıklı kılmıştır.

Geleneksel medya ve yeni medyanın diğer mecralarından farklı bir konumu bulunan sosyal medya etkileşim, içerik paylaşımı veya iş birliğine adanmış çevrimiçi kanalların toplamı olarak değerlendirilmekte, kişisel web siteleri, forumlar, mikrobloglar, Facebook, İnstagram vb. gibi sosyal ağları içermektedir (Güz, Yegen, & Yanık, 2018, s. 53). Yeni medya ve daha özelde sosyal ağlar kişiler ve gruplar arası yeni iletişim mecraları konumunu almıştır. Yerel, bölgesel ve ulusal boyuttan çıkarak uluslararası alanda sadece kişisel bilgi ve görüşlerin karşılıklı paylaşıldığı ortamlar değil farklı kaynaklardan alınan haber ve yorumların paylaşıldığı, yeniden haberleştirildiği ve yorumlandığı ortamlar haline gelmiştir. Yeni ortamların reklam ve ticarete getirdiği etkileşim, kitesellik, hız boyutu, (Evans & McKee, 2010) içerik üretiminin farklılaşması, toplumsal etkilerinin yanında mülkiyet yapısı ile de medyayı farklılaştırmıştır.

Yeni medya ortamları, sosyal medya ve sosyal ağlar basın özgürlüğü adına daha serbest ve siyasal iktidar, reklam verenler, çıkar grupları, sermaye sahiplerinin medya alanına müdahalesini sınırlandıran bir yapı ortaya çıkarmıştır. İnternet tabanlı olan bu mecralar özgürlüklerin daha geniş kullanımına ortam yaratırken beraberinde bu mecralara katılanlarla ilgili kişisel özelliklerin derlendiği ve tasnif edildiği ve bu özelliklere göre içerik üretildiğine ilişkin tartışmaları beraberinde getirmiştir. Brexit ve Amerikan seçimlerine dış müdahaleler yapıldığı, özellikle her iki olayda da seçmenlerin kişisel özellikleri, ilgi, istek ve beklentilerinin bu ortamlar aracılığı ile belirlenerek bunlara göre propaganda içeriklerinin üretildiğine ilişkin tartışmalar toplumsal gözetim kavramının da daha yaygın tartışılmasına zemin hazırlamıştır. Aynı şekilde Edward Snowden'in Amerika'nın NSA ve FBI aracılığı ile telefonları dinledikleri ve interneti kullanıcıların takibi amaçlı değerlendirdikleri ve düzenlediklerine ilişkin açıklamaları (Beck, 2011; Bernal, 2016, s. 246; Lupton, 2016; Tekeli, 2020, s. 134) gözetim olgusunu küresel boyutlu olarak gündeme daha yoğun getirmiştir.

Yeni dönemde birçok düşünür modernleşmenin temelinde denetim ve gözetimin bulunduğunu belirtmekte, gözetimi modern topluma özgü bir yapı olarak değerlendirmekte (Foucault, 1979; Giddens, 2008; Lauer, 2011; Lyon, 1997) ve mevcut yapıyı eleştirmektedir. Bir yanda basın/iletişim özgürlüğünü küresel boyutlu olarak genişleten ve iletişimin yapısını, konumunu, erişimini, yoğunluğunu artıran yeni teknolojik ortam vardır. Diğer taraftan ise bu özgürlüklerin kötüye kullanıldığını savunan siyasal iktidarlar ve bazı gruplar bulunması, yeni ortamda bu özgürlükler kullanılırken diğer temel hak ve özgürlüklerin ihlâl edildiğini iddia edenlerin olması konunun farklı değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Çalışmanın konusu da burada ön plana çıkmaktadır. Kabul edilen İnternet Kanunu'nun toplum tarafından diğer bir deyişle "gözetlenenler" tarafından nasıl değerlendirildiğine ilişkin yapılan alan araştırması tartışmanın en azından bir bölümünü aydınlatıcı olacaktır.

3. İnternet Kanununa İlişkin Toplumsal Algı Araştırması

Çalışmanın bu bölümü, gözetim unsurunun iki nesnesinden belki de en önemlisi olan "gözetlenen" üzerine alan araştırmasını içermektedir. Gözetimi örgütsel ve enformasyon bağlamlarında anlamak için

hem izleyen hem izlenen hem de bunların arasındaki ilişkinin incelenmesi gerektiğini belirten Lyon'un görüşünden hareketle "gözetlenenlere" yönelik algı haritalarının çıkarılması için Ankara ilinden tesadüfi örneklem yoluyla seçilen kitleye 620 adet anket uygulanmıştır. Anketler SPSS programı ile analiz edilmiş, değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koyabilmek için Açıklayıcı Faktör Analizi tekniği kullanılmıştır. Kamuoyunun görüşlerinin ortaya konması, sıklıkla göz ardı edilen ancak olumlu ya da olumsuz tüm gerekçelerde yine aynı sıklıkla başvuru bu önemli kitleyi duruma dahil ederek, kanun düzenleme ve uygulama sürecini gözetim tartışmaları çerçevesinde tüm bağlamlarıyla ele almayı kolaylaştıracak, ileride yapılacak çalışmalara kaynaklık edecektir.

3.1. Araştırmanın Çerçevesi ve Yöntem

Bu çalışma gözlenenler olarak "halk" a yönelik bir analiz içermektedir. 5651 sayılı İnternet Kanunu'nu bir yeni dönem gözetim pratiği olarak ele alarak, gözetimin iki unsurundan biri olan "yönetilenler" in (Bauman, 2014, s. 75) (Bauman; yurttaşlar, tüzel kişiler olarak çeşitlendirmektedir) genel olarak sosyal medya platformlarını kullanım amaçlarını, kanunun bilinirlik düzeyini ve gözetim, gizlilik, paylaşım özgürlükleri gibi haklara yönelik düşünceleri ve engellemelere yönelik tepkileri ortaya konmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda çoğunlukla geri plana itilen "gözetlenen kitle", bu araştırma ile görünür kılınmaya çalışılmıştır. Bireylerin algı haritalarını çıkararak gözetimin ana kitlesi tarafından anlamlandırılma boyutlarını ortaya koyan çalışmanın ilerleyen dönem araştırma ve araştırmacılarına bir nebze ışık tutacağı umulmaktadır.

Bu bağlamda çalışma internet ve sosyal medya kullanım amaçlarına da odaklanarak, çevrimiçi gizlilik, gözetim farkındalığı, internete yönelik devlet müdahaleleri gibi değişkenler üzerinden gözetime yönelik düşünceleri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaca ilişkin araştırma soruları ve hipotezler belirlenmiş kapsam ve sınırlılıklar ile birlikte alt başlıklar da yer almıştır.

Araştırmanın evrenini Ankara ili, örnekleme ise Ankara'da yaşayan ve basit tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen 620 kişi oluşturmaktadır. Gazi Üniversitesi Etik Komisyonu 01/03/2018 tarihli 27968600-302.08.01- 36118 sayılı raporu ile araştırmanın etik onayı alınmıştır. Ayrıca katılımcılara bilgilendirilmiş gönüllü onam formu imzalatılmıştır. 27 katılımcının anket formunun geçersiz sayılmasıyla toplam 593 anket formu analize alınmıştır. Bu bağlamda araştırma bu katılımcı sayısı ve alanıyla sınırlıdır. Katılımcılara toplam 61 soru yöneltilmiş, veriler yüz yüze görüşme ile derlenmiştir. Katılımcılara sosyal medya kullanım amaçları, internet, çevrimiçi gizlilik, dijital alanlara devlet müdahalesi ve 5651 Sayılı İnternet Kanunu'na ilişkin kapalı uçlu sorular yöneltilmiş ve 5'li likert ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 25 programı ile analiz edilmiştir. Veriler, değişkenler arasındaki ilişkiler sorgulanarak yeni bir yapı ortaya koymayı hedefleyen Açıklayıcı Faktör Analizi Tekniği (Can, 2019, s. 315) ile çözümlenmiş, ölçeklerin iç tutarlılığı ve güvenilirlik hesaplamaları için Cronbach's Alpha katsayısı kullanılmıştır.

En genel ifadeyle faktör analizi, kavramların açıklandığı boyutların belirlenmesinde ve değişkenlerin azaltılmasında kullanılmaktadır (Durmuş, Yurtkoru, & Çinko, 2018, s. 73). Tanımlanan faktörler, değişkenler arasındaki ilişkiyi ölçmek ve bunun sonucunda aynı özelliği ölçen birbirleriyle ilişkili değişken setinden oluşmaktadır (Seçer, 2017). Bu sayede benzer verilerin birleştirilmesiyle daha az istatistiksel işlem ile gereksiz ayrıntılardan arınan bir sonuç elde etmek mümkün olmuştur. Bu çalışmada da 61 sorudan oluşan anket formu dört boyuta ayrılmış, her boyutta benzer veriler aynı faktör içinde ele alınarak değişken sayısının azaltılması hedeflenmiştir. Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayısı ise, maddelerin ağırlıklı olarak puanlandığı durumlarda kullanılmaktadır (Can, 2019, s. 388). Ölçek puanlarının dağılımı için çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanmış ve ölçek puanlarının normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir. Buna göre ölçeklerin faktör yapısı belirlenmiş ve güvenilirlikleri hesaplanmış, bu hesaplamalar sonucunda güven düzeyi %95 olarak bulunmuştur.

Evrene ilişkin öne sürülen varsayımların karşılık bulabildiği veriler üzerinde yapılan istatistiksel işlemler olan parametrik yöntemlerin (Can, 2019, s. 31) kullanıldığı çalışmada ayrıca Pearson korelasyon testinden de faydalanılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliği ve güvenilirliği bu şekilde belirlendikten sonra ölçeğin faktör analizine uygunluğunu ortaya koyan KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) ve Bartlett testi her bir ölçek için uygulanmıştır. Örneklem yeterliliğini test etmek için kullanılan KMO testi, sayıları değil ilişkileri ölçmektedir (Can, 2019, s. 325). 0,8-1 arasındaki ölçek katsayısının güvenilir olduğu bilgisinden hareketle

çalışmanın ölçek güvenilirlikleri oldukça yüksek çıkmıştır. Ayrıca her bir ölçeğin toplam faktör sayılarının belirlenmesi amacıyla Scree Plot grafikleri oluşturulmuştur. Ölçek faktörlerinin eklenmesi ya da ölçekten atılması faktör yükü değerleriyle ilişkilidir. Dolayısıyla faktör yük değeri, maddeler ile faktörler arasındaki ilişkiyi açıklar. Faktör yük değerinin yüksek olması, o maddenin oluşturduğu yapıyı ölçtüğü anlamına gelmektedir. Faktör yükünün 0,30'dan küçük olması durumunda madde ölçekten çıkarılmaktadır.

3.2. Araştırma Soruları

Çalışma iki önemli araştırma problemi üzerinden hareket etmektedir. Bunlardan birincisi, kamuoyunun ilgili yasaya ilişkin görüş ve bilgisinin boyutları ve bu çerçevede gözetim ve çevrimiçi gizliliğe ilişkin algı haritalarının nasıl olduğudur. İkincisi ise, gözetim farkındalığına ilişkin oranlardır.

Bu temel sorular üzerinden belli hipotezler belirlenmiştir. Bunlar: H1: Kamu, ilgili yasa hakkında bilgili değildir. H2: Gözetim devlet ile bağdaştırılan bir kavramdır. H3: Güvenlik söz konusu olduğunda devlet müdahalesinin kabul edilme oranları artmaktadır. H4. Çevrimiçi gizlilik vatandaşların önem verdiği bir husustur. H5. Gözetim farkındalığı yüksektir.

4. Araştırma Bulguları

4.1. Frekanslar

Alan araştırmasına yönelik bulgular, katılımcı kitleyi tanımlamak için oluşturulan genel sorulardan araştırma sonuçlarına ulaşmayı hedefleyen ve bu anlamda daha özel soruların analizine doğru bir süreç içermektedir. Bu bağlamda öncelikle kitlenin tanımlanması için demografik soruların analizleri verilmiştir.

Tablo 1. Demografik Özelliklerin Dağılımı

		n	%
Cinsiyet	Erkek	275	46,4
	Kadın	318	53,6
Yaş	18-25 yaş	177	29,8
	26-40 yaş	210	35,4
	41-55 yaş	135	22,8
	56-70 yaş	55	9,3
	70 ve üstü	16	2,7
Eğitim	İlköğretim	70	13,1
	Lise	138	25,8
	Üniversite	273	51,1
	Yüksek lisans	53	9,9
Meslek	Memur	120	21,1
	İşçi	101	17,7
	Emekli	50	8,8
	Öğrenci	154	27,0
	Ev hanımı	71	12,5
	Serbest meslek	42	7,4
	İş adamı	13	2,3
	Diğer	19	3,3
Gelir	200'den az	27	4,6
	2000-3500	296	49,9 ₁
	3501-5000	148	25,0
	5001-7500	72	12,1
	7501-12000	40	6,7
12001'den çok	10	1,7	

Katılımcıların demografik özelliklerine bakıldığında kimi verilerin TÜİK'in 2019 yılı verilerinden farklı olsa da sapmaların makul olduğu gözlenmektedir. Katılımcıların eğitim düzeyinin görece yüksek oluşu, sonuçlar açısından anlamlı yorumlara ulaşılmasını kolaylaştıracak zemin yaratmaktadır.

² Bu verilere göre tüm yaş gruplarında erkek kullanıcılar kadın kullanıcılardan fazladır. İlgili veriler için bkz. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1028 Erişim Tarihi:12.02.2020.

Tablo 2. Sosyal Medya Kullanım Amaçlarına İlişkin Katılım Düzeyi Dağılımları

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama	Std. Sapma
Siyasi gündemi takip etmek için kullanım	17,5	5,1	6,4	36,1	34,9	3,66	1,44
Yakınlarım ve arkadaşlarım ile haberleşmek için kullanım	13,5	3,9	1,5	39,3	41,8	3,92	1,34
Bilgi alışverişi, tartışma plat. olarak kullanım	16,9	6,4	8,6	37,8	30,4	3,58	1,41
Sosyal medya üzerinde iş bağ. gerçekleştiririm	27,0	15,5	11,6	26,8	19,1	2,95	1,51
Gündelik hayatıma ilişkin paylaşımlar yaparım	21,2	9,6	7,3	38,6	23,3	3,33	1,47
Yakınlarım ve arkadaşlarımın paylaşımlarına bakarım	15,2	2,7	6,2	42,5	33,4	3,76	1,35
Güncel olayları ve haberleri sosyal medyadan takip ederim	16,7	1,7	6,7	39,6	35,2	3,75	1,39

Tablo 2. katılımcıların sosyal medya kullanım amaçlarını göstermektedir. Bu verilere bakıldığında ankete cevap verenlerin önemli bir çoğunluğunun (%81,1) sosyal medyayı yakınlar ve arkadaşların paylaşımlarına bakmak amacıyla kullandığı görülmektedir. Katılımcılarının önemli bir çoğunluğunun kamu personeli ve öğrenci oldukları göz önüne alınacak olursa iş bağlantısı amacıyla sosyal medya kullanımının düşük bir kullanım aracı olması yerinde bir bulgudur. Ayrıca katılımcıların sosyal medya platformlarının ortaya çıkış amaçlarından veri paylaşımı, haber alma ve verme gibi etkileşim içeren özelliklerini yoğun bir şekilde kullandıkları görülmektedir. Bu bağlamda katılımcıların önemli bir çoğunluğunun sosyal medya platformlarını bilgi ve tartışma aracı olarak kullanması, aktif içerik üreticisi olmalarından dolayı gözetim içeren bir sürecin içerisinde olabileme potansiyellerini artırmaktadır. Dolayısıyla bir gözetim farkındalığı boyutu olarak ele alınan İnternet Kanunu'nun ne oranda bilindiği önem kazanmaktadır.

Tablo 3. 5651 Sayılı İnternet Kanunu'nun Bilinirlik Oranları

	n	%
Duydum ama içeriğini bilmiyorum	162	27,3
Hayır hiç duymadım	228	38,4
Evet yasayı biliyorum	69	11,6
Cevap/fikrim yok	134	22,6

Tablo 3. 5651 Sayılı İnternet Kanunu'nun bilinirlik düzeyini ortaya koymakta ve bu anlamda çalışma açısından oldukça önemlidir. Zira, yasanın bilinmesi, internet ve bağlı platformların kullanıcıları olarak vatandaşların dijital gözetime ilişkin farkındalığını ortaya çıkarmaya çalışan ilk unsurdur. Diğerleri ise çevrimiçi gizliliğe ilişkin düşüncelerdir.

Ancak şu belirtilmelidir ki, yasanın bilinme düzeyi yüksek olması bir farkındalık geliştirilmiş anlamına gelmemektedir. Çünkü, vatandaşların kanun içeriğini nasıl okudukları, bir fikir sahibi olmanın ötesinde hukuki bir bilgi düzeyine sahiplikle de bağlantılıdır. Bu bağlamda, kanunu bilmek gözetim ve gizliliğe ilişkin farkındalık kazanılması anlamına gelmemekte, bunun anlaşılmasını sağlamak ise ankette yer alan gözetim ve gizlilikle ilgili düşüncelere verilen diğer cevaplarla bağlantılıdır. Bu noktada kanunun bilinme düzeyine bakıldığında katılımcıların %38,4'ü (228) 5651 sayılı İnternet Kanunu'nu hiç duymamıştır. Bu sonuca cevabı ya da fikri olmayanları da dahil ettiğimizde oran %60'lara çıkabilmektedir. Ayrıca, Kanun'u bir şekilde duyan ancak içeriği hakkında fikir sahibi olmayanların oranı da %27,3 (162) göz önüne alındığında %88 gibi önemli bir oran ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla önemli oranda katılımcının İnternet Kanunu'na dair bilgilerinin olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç, Kanun'un bilinirliğine yönelik oluşturulan "Kamu, ilgili Kanun hakkında yeterince bilgili değildir" hipotezini doğrulamaktadır.

Tablo 4. İnternete Yönelik İfadelere Katılıp Katılmama Oranları

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama	Std. Sapma
İnternet güvensiz bir ortamdır	2,9	11,0	18,5	33,7	33,9	3,85	1,10
İnternette yer alan içeriklerin çoğu zararlıdır	3,7	23,1	20,6	31,9	20,7	3,43	1,16
İnternet kontrolsüz bilgi paylaşımının merkezidir	2,9	10,5	14,8	44,0	27,8	3,83	1,04
İnternet kullanmanın riski yüksektir	3,4	17,4	16,7	37,4	25,1	3,64	1,13
İnterneti kimin yönettiği belirsizdir	2,9	10,6	21,4	40,5	24,6	3,73	1,04
İnternet çağın en önemli gereğidir	4,0	5,7	16,7	35,2	38,3	3,98	1,07
İnternet devlet tarafından kontrol edilir	3,0	10,3	33,7	37,9	15,0	3,52	0,97
İnternet ortamında oto-kontrol mekanizması işlemelidir	3,7	4,6	30,7	38,3	22,8	3,72	0,99
İnternet güvenli bir mecradır	19,6	22,3	29,3	20,7	8,1	2,76	1,22
İnternet şirketler tarafından yönetilir	3,2	12,6	42,0	32,0	10,1	3,33	0,93
İnternet ve sos. medyada dilediğim her şeyi paylaşırım	17,2	27,5	19,7	23,9	11,6	2,85	1,28
İnternette sınırsız düşünce ve ifade özgürlüğü vardır	12,6	24,1	20,9	26,5	15,9	3,09	1,28
İnternet üzerindeki verilere erişim serbest olmalıdır	19,7	22,6	24,5	20,4	12,8	2,84	1,31

Tablo 4'teki internete ilişkin ifadelerle katılım düzeylerine ait verilere bakıldığında, ankete cevap verenlerin internet kullanımına ilişkin bilgiler içerisinde en yüksek katılım gösterdikleri ifadelerin ilki internetin çağın en önemli gereği (%73,5) olduğudur. İnternet ve sosyal medya platformlarında ifade ve düşünce özgürlüğünün olduğuna ilişkin görüşlere katılım oldukça yüksektir. Katılımcılar interneti güvensiz bir ortam olarak görmelerine rağmen bir düşünce ve ifade paylaşım alanı olarak da kabul etmektedirler. Ancak katılımcıların internet ve sosyal medya platformlarında diledikleri her şeyi paylaşmalarına ilişkin verilere bakıldığında önemli bir çoğunluğun internet üzerinde her şeyi paylaşmaya ilişkin olumsuz düşüncelere sahip olduğu görülmektedir. Buna göre katılımcılar internette sınırsız bir paylaşım hakkına sahip olunmadığı algısına sahiptirler. Bu durum ifade ve düşünce özgürlüğü konusunun net anlaşılmadığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla katılımcılar internetin özgürlükçü ve fırsatlarla dolu ruhunu iyi okumakta ancak paylaşımların sonuçlarından emin olamamaktadırlar. Bu durum sadece gözetim açısından değil, çevrimiçi ortamların bilinmez doğasından da kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte katılımcılar, internet üzerindeki verilere erişimin serbest olması gerektiğine ilişkin ifadelerde erişim serbestliğinin doğru olmadığını kanaatleriyle bir önceki tespiti doğrulamaktadırlar.

Tablo 5. İnternet Gizliliğine İlişkin İfadelere Katılıp Katılmama Oranları

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama	Std. Sapma
İnternette paylaşılan hiçbir şey gizli kalmaz	0,8	3,2	8,1	41,3	46,5	4,30	0,82
Devlet kamu düzenini zora sokan içerikleri kısıtlayabilir	4,4	7,4	12,1	43,8	32,2	3,92	1,06
Devlet genel ahlâka ters düşen içerikleri kısıtlayabilir	5,1	7,4	9,3	41,0	37,3	3,98	1,10
İnternette gizlilik mümkündür	16,7	27,8	22,3	18,5	14,7	2,87	1,31
İnternette gizli kalmanın yollarını biliyorum	19,1	28,2	21,9	19,2	11,6	2,76	1,28
İnternet ve sos. medya üzerinde denetim kabul edilemez	14,5	21,6	21,9	24,1	17,9	3,09	1,32
İnternet ve sos. medya platformlarında daima gözetleniriz	1,7	5,6	20,6	41,3	30,9	3,94	0,94
İnternetteki en önemli sorum kişisel bilgilerin korunmasındaki yetersizliklerdir	2,0	5,9	18,2	42,7	31,2	3,95	0,95
İnternette paylaştığımız her şeyin izini bırakırız	1,7	6,2	18,4	40,8	32,9	3,97	0,96
İnterneti kimin kontrol ettiğini bilmemek beni ürkütür	3,4	10,6	21,9	40,0	24,1	3,71	1,05
İnternet devlet eliyle kontrol edilmelidir	8,6	19,2	28,8	26,0	17,4	3,24	1,20
İnternet güvenliğini tehdit eden en önemli unsur yasal yetersizliklerdir	3,9	10,3	25,1	39,1	21,6	3,64	1,05
Devlet yasa ile internette veri güvenliğini sağlıyor	6,7	13,3	34,9	29,3	15,7	3,34	1,10
İnternete yönelik kısıtlamalar güvenliğimiz için gereklidir	6,1	18,2	20,9	33,2	21,6	3,46	1,19
Paylaşmalarımızda yasaları gözetmek durumundayız	4,7	6,7	16,7	44,0	27,8	3,83	1,06
Youtube, Twitter gibi platformların erişime engellenmesini onaylamam	4,6	5,9	18,0	30,9	40,6	3,97	1,11

Anketin bu bölümü üç boyutta ele alınmıştır. Bunlar; devlet müdahalesi, çevrimiçi gizlilik ve gözetim farkındalığına ilişkin bulgulardır. Devlet müdahalesi boyutuna ilişkin sonuçlara bakıldığında, devletin kamu düzenini zora sokan içerikleri kısıtlayabileceği (%76), bunlardan birinin genel ahlâkı bozan içerikler olduğu (%78,3), güvenlik tedbirleri açısından yine internete yönelik kısıtlama bağlamında müdahalelerin (%54,8) devlet eliyle (%43,4) ve yasalar aracılığıyla (%45) yapılabileceğini benimseyen görüşler söz konusudur. Ayrıca katılımcıların %71,8'i çevrimiçi ortamlarda kuralları ve ilgili Kanun'u gözetmek ve riayet etmek gerektiğini belirtmişlerdir. Bir diğer boyut olan çevrimiçi gizliliğe yönelik bulgularda ise, katılımcıların %87,8 oranıyla önemli bir çoğunluğunun internette gizliliğin mümkün olmadığını düşündükleri görülmektedir. İnternet ortamında yapılan paylaşımlar ile her şeyin izini bırakacağımız görüşü %73,7 oranındadır. Dolayısıyla katılımcılar internet ve sosyal medya platformlarında varlık göstermenin gözetime bir davetiye çıkaracağı görüşünü paylaşmaktadırlar. Bir önceki kategoride yer alan interneti kim/kimlerin yönettiğinin net olarak bilinmiyor olması bir belirsizlik içerdiği için katılımcılar tarafından endişe verici olarak tanımlandığı görülmektedir (%65,1). Bu noktada katılımcılar kamu düzeni ve genel ahlak ile ilgili durumlar söz konusu olduğunda internet ve bağlı mecraların devlet tarafından kısıtlanmasını yüksek oranda haklı bulmaktadırlar. Dolayısıyla internetin devlet eliyle kontrolünü onaylayan bir yaklaşım öne sürdükleri görülmekle birlikte görece daha zararsız olarak algıladıkları Youtube ve Facebook gibi sanal platformlara yine devlet tarafından müdahaleye (özellikle erişim engeli) karşı duruş sergiledikleri dikkati çekmektedir (%71,5).

İnternet ortamına yönelik en riskli durumun kişisel veri güvenliğine ilişkin ihlaller olduğuna ilişkin algı söz konusudur ve bu noktada devlet müdahalesinin internette veri güvenliğini sağlamak üzere konumlandığı düşüncesi yaygındır (%45). Aynı zamanda internete ilişkin devlet müdahalesinin güvenlik için gerekli ve yerinde bir hamle olduğu görüşü de yüksek oranda (%54,8) paylaşılmaktadır. İnternetin güvenli bir alan haline getirilmesinin ancak yasalar ile sağlanabileceğini düşünen katılımcı oranı %60,7 iken, sosyal medya platformlarında oluşturulan bireysel içerik ve paylaşımlarda yasaların gözetilmesi gerektiği düşüncesi ön plana çıkmaktadır (%71,8).

Alan araştırması, bu alanda internette mahremiyet ve gizlilik ile hangi noktalarda devlet denetimine olan ihtiyacın ön plâna çıktığını ortaya koymaktadır. Bun göre katılımcılar, internet ve çevrimiçi ortamlarda mahremiyete önem vermekte ve bu gerekçe ile devleti bir "kontrol" mekanizması olarak görmektedirler. Kanun ise, bu kontrol mekanizmasının bir "güvenlik prosedürü" olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla 5651

sayılı Kanun, dijital dünyanın öngörülemez risklerini azaltmaya yönelik devlet eliyle oluşturulan bir girişimdir (Dinev, Hart, & Mullen, 2008, s. 220).

Tablo 6. Devlet Müdahalesi ve Gözetime İlişkin İfadelere Katılım Düzeyi Dağılımları

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama	Std. Sapma
İnternet ortamında izleniyor olmak beni rahatsız etmez	37,4	21,6	12,1	15,5	13,3	2,46	1,45
Okunan bilgiler benim için bir şey ifade etmiyor	19,4	29,0	17,5	17,9	16,2	2,82	1,37
Devlet bu şekilde öngördüyse haklıdır	15,9	10,1	22,1	33,1	18,9	3,29	1,32
Sos. medya ve internet kullanımım bu bilgilerden etkilenmez	13,7	18,5	25,6	27,0	15,2	3,11	1,26
Bu şekilde izlenmek beni rahatsız eder	3,7	9,6	15,5	34,9	36,3	3,90	1,11
Saklayacak bir şeyim olmadığı için rahatım	9,8	13,0	20,4	35,8	21,1	3,45	1,23
Kişisel bilgilerimin başkasının eline geçmesindenense devlette olmasını yeğlerim	11,6	12,5	23,6	31,2	21,1	3,38	1,27
Bu bilgi sonrasında sosyal medyada paylaşımlarıma dikkat ederim	4,9	13,7	20,7	36,8	23,9	3,61	1,13
Bu durum açıkça ifade ve paylaşım özgürlüğüne kısıtlamadır	6,9	16,0	28,2	25,5	23,4	3,42	1,20

Alan araştırmasına katılanlara, İnternet Kanunu ile ilgili bilgilerinin olmayacağı düşünülerek bilgilendirme metni okunmuş, veriler bu katılımcıların bilgisinin olmadığını doğrulamıştır. Tablo.6 verilerine bakıldığında katılımcıların internet ortamında gözetlendiklerine ilişkin farkındalık algısı yüksek olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra internet ve bağlı mecralarda izlenmenin kendilerini rahatsız edeceği görüşü yaygın biçimde paylaşılmaktadır (%69-71,2). İlgili soru bir kere daha kontrol sorusu amaçlı sorulduğunda oran artmış ve sonuç değişmemiştir. Kanuna ve ilgili düzenlemelere yönelik bilgi notu paylaşıldığında, bu bilgilerin katılımcılar açısından bir şey ifade etmesi ya da etmemesi hususuna ilişkin oranların birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bu noktada, Kanun'a dair bilgilendirme ile sosyal medya kullanımına ilişkin algı ve eylemlerinin değişmeyeceğini belirten katılımcı oranı %42,2 olmuştur. Herhangi bir şekilde sosyal medya ve internet kullanımlarının mevcut kanun düzenlemesinden etkilenmeyeceğini belirten katılımcıların bu konudaki ana gerekçeleri ise "saklayacak bir şeylerinin olmaması" hususudur (%57).

Ayrıca katılımcılar, internet üzerinde paylaştıkları tüm içeriklerin gizli kalmayacağı düşüncesinde birleşmekte ancak bu içeriklerin ve özellikle kişisel bilgilerin devletin elinde olmasını, alternatif yapıların elinde olmasına tercih ettiklerini belirtmişlerdir (%52,3). Dolayısıyla devlet müdahalesi bir tercih unsurudur ve bu bağlamda devlet, alternatiflerine göre güvenilir olarak addedilmiştir. Dinev vd. (2008, s. 220) tarafından yapılan bir araştırmada da benzer bulgular yer almış, olası yasadışı üçüncü taraflara ilişkin bilgi asimetrisinin, muhtemel devlet denetiminin varlığıyla ilişkili asimetriden daha rahatsız edici olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu konuda devlete duyulan güven, Kanun'a ilişkin bilgi notu paylaşımının sonrasında sosyal medya ve internet mecralarında paylaşımlarına dikkat edeceğini belirten katılımcı oranını da desteklemektedir. Nitekim katılımcılar (%60,7), okunan not sonrasında paylaşımlarına dikkat edeceklerini belirterek devlet ile bir iş birliği içinde olacaklarını vadedmişlerdir.

Bu sonuç, çevrimiçi paylaşımlarda yasaların gözetilmesi gerektiğini düşünen katılımcıların yüksek oranını da doğrulamaktadır. Aslında bireysel gizlilik söz konusu olduğunda kaygılı, kolektif bir risk ve tehlike çağrışımı olduğunda ise devletçi bir algı görülmektedir. Ayıca devlet işin içine girdiğinde vatandaşlar bazı hassasiyetlerini yumuşatma eğilimine girebilmektedirler zira izlenmenin rahatsız ettiği kitle, kanunu devletin öngörüsü olarak değerlendirdiğinde kabul aşamasına geçmektedir. Bu noktada bireysel gizlilik hakları ile kolektif güvenlik hakkı arasındaki denge, güvenliği sağlayan devlet lehine sağlamaktadır.

4.2. Yapı Geçerliliği-Güvenilirlik Analizleri ve Açımlayıcı Faktör Analizi

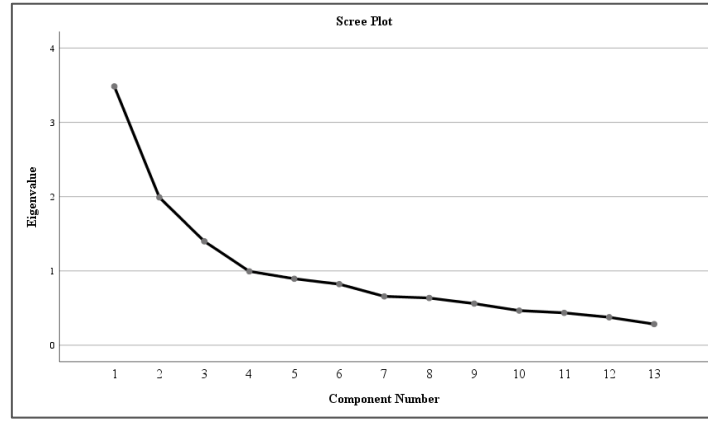
Ölçeklerin yapı geçerliğini istatistiksel olarak ortaya koyabilmek için Açımlayıcı Faktör Analizi, bu analizin yapıp yapılamayacağını belirlemek içinse KMO ve Bartlett testi yapılmıştır. Bu başlık altında öncelikle her bir ölçeğin faktör analizi için uygun olduğuna ilişkin tablolar yer almakta ve ardından analiz

gerçekleştirilmektedir. Ayrıca her bir ölçeğin faktör sayılarını belirlemek için Scree- Plot grafiğinden yararlanılmıştır. Diğer taraftan ölçeklerin her birinin açıklanan varyans oranları maddeler bazında verilmiştir. Ancak genel olarak bakıldığında bu oranların 47-68 aralığında olduğu görülmektedir. Varyans oranının %40-60 aralığında olması gerektiği (Tavşancıl, 2005) dikkate alındığında ideal varyans oranına ulaşıldığı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 7. İnternete Yönelik Düşünceler Ölçeği KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

KMO-Bartlett's			
KMO			0,779
Bartlett	X ²	1949,245	
	p	0,000	

Analiz sonucuna göre İnternet Kullanım Ortamı Ölçeği KMO değeri 0,500'den büyük ve Bartlett X² testi anlamlı bulunmuştur (p<0,05). Buna göre ölçek faktör analizine uygundur. Ölçeğin iki boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. Buna göre internete yönelik olumlu ve olumsuz görüşleri oluşturan iki boyut söz konusudur. 23, 24, 25, 26 numaralı maddeler ölçek güvenilirliğini düşürdüğü için çıkarılmıştır.

Şekil 1. İnternete Yönelik Düşünceler Ölçeği KMO ve Bartlett Testi Grafiği

Tablo 8. İnternete Yönelik Düşüncelerin Faktör Dağılımı ve Güvenilirliği

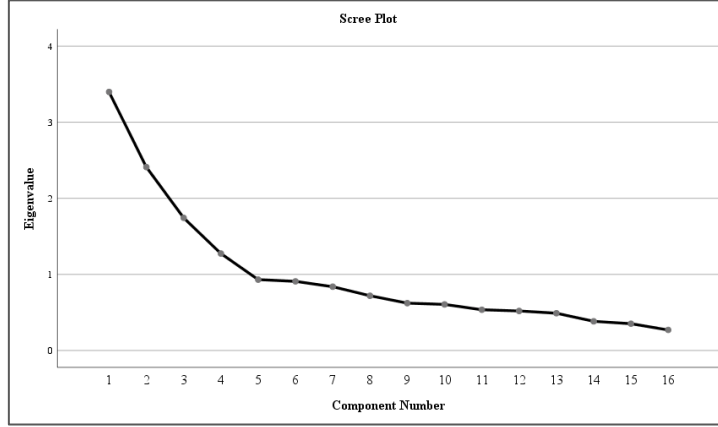
Boyut	Madde	Faktör Yüklü	Açıklanan Varyans Oranı	Cronbach's Alpha
Olumsuz görüşler	İnternet kullanmanın riski yüksektir	0,857	33,892	0,837
	İnternette yer alan içeriklerin çoğu zararlıdır	0,834		
	İnternet kontrolsüz bilgi paylaşımının merkezidir	0,782		
	İnternet güvensiz bir ortamdır	0,700		
	İnterneti kimin yönettiği belirsizdir	0,668		
Olumlu Görüşler	İnternet ve sos. medyada dilediğim her şeyi paylaşırım	0,826	21,710	0,637
	İnternette sınırsız düşünce ve ifade özgürlüğü vardır	0,733		
	İnternet üzerindeki verilere erişim serbest olmalıdır	0,702		
	İnternet şirketler tarafından yönetilir	0,425		
Toplam			55,602	0,760

Ölçeğin olumsuz görüşleri içeren faktör yükleri 0,857-0,668 arasında değişen 5 maddeden oluşmaktadır. Açıklanan varyans oranı 33,892, güvenilirlik katsayısı 0,837'dir. Buna göre ölçeğin güvenilirliği çok yüksektir. Ölçeğin olumlu görüşleri içeren faktör yükleri 0,826-0,425 arasında değişen 4 maddeden oluşmaktadır. Açıklanan varyans oranı 21,710, güvenilirlik katsayısı 0,637'dir. Buna göre ölçeğin güvenilirliği yüksektir. Buna göre internete yönelik olumsuz görüşler varyansımızın daha büyük bir bölümünü (33.892) oluşturmaktadır.

Tablo 9. Çevrimiçi Gizlilik Ölçeği KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

KMO-Bartlett's	
KMO	0,733
Bartlett	X ² 2375,318
	p 0,000

Analiz sonucuna göre İnternet Gizliliği ölçeği KMO değeri 0,500'den büyük ve Bartlett X² testi anlamlı bulunmuştur (p<0,05). Buna göre ölçek faktör analizine uygundur. Ölçeğin 3 boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. Herhangi bir madde çıkarılmamıştır.

Şekil 2. Devlet Müdahalesi ve Çevrimiçi Gizlilik Ölçeği KMO ve Bartlett Testi Grafiği**Tablo 10.** Çevrimiçi Gizlilik Ölçeğinin Maddelerinin Faktör Dağılımı ve Güvenilirliği

Boyut	Madde	Faktör Yüğü	Açıklanan Varyans Oranı	Cronbach's Alpha
Devlet Müdahalesi	Devlet kamu düzenini zora sokan içerikleri kısıtlayabilir	0,752	20,665	0,788
	Devlet genel ahlaka ters düşen içerikleri kısıtlayabilir	0,751		
	İnternete yönelik kısıtlamalar güvenliğimiz için gereklidir	0,688		
	İnternet devlet eliyle kontrol edilmelidir	0,662		
	İnternet güvenliğini tehdit eden en önemli unsur yasal yetersizliklerdir	0,577		
	Devlet yasa ile internette veri güvenliğini sağlıyor	0,569		
	Paylaşmalarımızda yasaları gözetmek durumundayız	0,566		
Çevrimiçi Gizlilik	İnternette paylaştığımız her şeyin izini bırakırız	0,731	14,620	0,633
	İnternet ve sos. medya platformlarında daima gözetleniriz	0,677		
	İnternetteki en önemli sorum kişisel bilgilerin korunmasındaki yetersizliklerdir	0,652		
	İnterneti kimin kontrol ettiğini bilmemek beni ürkütür	0,601		
	Youtube, Twitter gibi platformların kapatılmasını onaylamam	0,412		
	İnternette paylaşılan hiçbir şey gizli kalmaz	0,390		
	İnternette gizli kalmanın yollarını biliyorum	0,837		
Gözetim Farkındalığı	İnternette gizlilik mümkündür	0,792	11,912	0,648
	İnternet ve sos. medya üzerinde denetim kabul edilemez	0,621		
Toplam			47,198	0,665

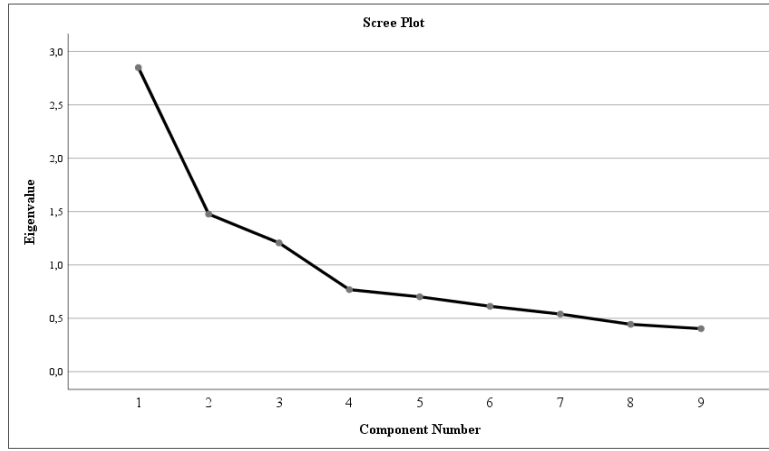
Tablo 10.'da da görüldüğü gibi ölçek üç boyuttan oluşmaktadır. Boyut 1; Devlet Müdahalesi, boyut 2; Çevrimiçi Gizlilik, boyut 3 ise Gözetim Farkındalığına ilişkin yargıları kapsamaktadır. Ölçeğin birinci boyutuna ilişkin faktör yükleri 0,752-0,566 arasında değişen 7 maddeden oluşmaktadır. Açıklanan varyans oranı 20,665, güvenilirlik katsayısı 0,788'dir. Buna göre ölçeğin güvenilirliği yüksektir. Ölçeğin ikinci boyutuna ilişkin faktör yükleri 0,731-0,390 arasında değişen 6 maddeden oluşmaktadır. Açıklanan varyans oranı 14,620, güvenilirlik katsayısı 0,633'tür. Buna göre ölçeğin güvenilirliği yüksektir. Ölçeğin üçüncü

boyutuna ilişkin faktör yükleri 0,837-0,621 arasında değişen 3 maddeden oluşmaktadır. Açıklanan varyans oranı 11,912, güvenilirlik katsayısı 0,648'dir. Buna göre ölçeğin güvenilirliği yüksektir.

Tablo 11. Yasaya İlişkin Düşünceler ve Gözetim Ölçeği KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

KMO-Bartlett's		
KMO		0,745
Bartlett	X ²	1072,258
	p	0,000

Analiz sonucuna göre bu ölçeğin KMO değeri 0,500'den büyük ve Bartlett X² testi anlamlı bulunmuştur (p<0,05). Buna göre ölçek faktör analizine uygundur. Ölçeğin 3 boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. Herhangi bir madde çıkarılmamıştır.

Şekil 3. Yasaya İlişkin Düşünceler ve Gözetim Ölçeği KMO ve Bartlett Testi Grafiği

Tablo 11. Yasaya İlişkin Düşünceler ve Gözetim Ölçeğinin Maddelerinin Faktör Dağılımı ve Güvenilirliği

Boyut	Madde	Açıklanan		
		Faktör Yükü	Varyans Oranı	Cronbach's Alpha
Yasaya İlişkin Nötr Düşünceler	Bu bilgiler benim için bir şey ifade etmiyor	0,838	23,457	0,711
	İnternet ortamında izleniyor olmak beni rahatsız etmez	0,737		
	Sos. medya ve internet kullanımım bu bilgilerden etkilenmez	0,706		
Devletçi Görüşler	Kişisel bilgilerimin başkasının eline geçmesindense devlette olmasını yeğlerim	0,830	21,347	0,673
	Devlet bu şekilde öngördüyse haklıdır	0,651		
	Saklayacak bir şeyim olmadığı için rahatım	0,644		
Çevrimiçi Gizlilik Kaygıları	Bu şekilde izlenmek beni rahatsız eder	0,814	19,008	0,609
	Bu durum açıkça ifade ve paylaşım özgürlüğüne kısıtlamadır	0,765		
	Bu bilgi sonrasında sosyal medyada paylaşımlarıma dikkat ederim	0,647		
Toplam			63,813	0,622

Görüldüğü gibi ölçek; yasaya ilişkin nötr düşünceler, devletçi görüşler ve çevrimiçi gizlilik kaygılarına yönelik yargılar olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin birinci boyut faktör yükleri 0,838-0,706 arasında değişen 3 maddeden oluşmaktadır. Açıklanan varyans oranı 23,457, güvenilirlik katsayısı 0,711'dir. Buna göre ölçeğin güvenilirliği yüksektir. Ölçeğin ikinci boyut faktör yükleri 0,830-0,644 arasında değişen 3 maddeden oluşmaktadır. Açıklanan varyans oranı 21,347, güvenilirlik katsayısı 0,673'tür. Buna göre ölçeğin güvenilirliği yüksektir. Ölçeğin üçüncü boyut faktör yükleri 0,814-0,647 arasında değişen 3 maddeden

oluşmaktadır. Açıklanan varyans oranı 11,912, güvenilirlik katsayısı 0,609'dur. Buna göre ölçeğin güvenilirliği yüksektir.

Tablo 12. Analizi Faktörlerin Alt Boyutlarıyla Pearson Korelasyon Analizi

	2.1	2.2.	3.1	3.2	3.3	4.1	4.2	4.3	
Kullanım Amaçları (1)	1	-,062	,158**	-,061	,081*	,072	,042	-,054	,076
İnternet Olumsuz Görüşler (2.1)		1	,250**	,338**	,019	,090*	,385**	,373**	-,013
İnternet Olumlu Görüşler (2.2)			1	,045	,009	,206**	,259**	,180**	,113**
Devlet Müdahalesi (3.1)				1	,153**	,013	,148**	,549**	-,007
Çevrimiçi Gizlilik (3.2)					1	-,091*	-,225**	-,016	,290**
Gözetim Farkındalığı (3.3)						1	,408**	,094*	,006
Yasaya İlişkin Nötr Düşünceler (4.1)							1	,476**	-,139**
Devletçi Görüşler (4.2)								1	-,050
Çevrimiçi Gizlilik Kaygıları (4.3)									1

**p<0,01 ,*p<0,05 anlamlı ilişki var , p>0,05 anlamlı ilişki yok , Korelasyon katsayısı güç düzeyleri; 0<r<0,299 zayıf, 0,300<r<0,599 orta, 0,600<r<0,799 güçlü, 0,800<r<0,999 çok güçlü. ; Pearson Korelasyon

Tablo 12'de anketin alt boyutlarının birbirleri ile ilişkisi verilmiştir. Buna göre ankette oluşturulan alt boyutlar arasında 0,01 ve 0,05 düzeyinde anlamlı ilişkiler söz konusudur.

İnternet ve sosyal medya kullanım amaçları ile internete yönelik olumlu görüşler ($r=0,158$) arasında pozitif yönlü zayıf ilişki bulunmaktadır. Yine sosyal medya kullanım amaçları ile çevrimiçi gizlilik ($r=0,081$) puanları arasında da pozitif yönlü zayıf ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Buna göre kullanım amaçları, internete ilişkin olumlu görüşler ve çevrimiçi gizliliğe yönelik düşünceler arasında pozitif yönlü zayıf ilişki bulunmaktadır.

İnternete yönelik olumsuz görüşlerle gözetim farkındalığı ($r=0,090$) puanı arasında pozitif yönlü zayıf ilişki, devlet müdahalesine ilişkin görüşlerle ($r=0,338$), yasa hakkındaki nötr görüşler ($r=0,385$) ve devletçi görüşler ($r=0,373$) puanları ile arasında pozitif yönlü orta kuvvetli ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Bu bağlamda internete karşı şüpheli ve olumsuz yaklaşan kitlenin aynı zamanda internet ortamlarında gözetimin varlığına yönelik algısının yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte devletin gerekli durumlarda çevrimiçi ortamlara yönelik müdahalesini olumlu bulan katılımcılar aynı zamanda devletçi görüşlere de sahiptirler ve yasanın ne içerdiği çok da önem arz etmemektedir.

İnternete olumlu yaklaşım ile gözetim farkındalığı ($r=0,206$), yasaya yönelik nötr düşünceler ($r=0,259$), devleti destekleyen görüşler ($r=0,180$) ve yasaya yönelik kaygılı yaklaşım ifadeleri ($r=0,113$) arasında pozitif yönlü zayıf ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). İnternete yönelik olumlu düşüncelere sahip katılımcılar ile yasaya ilişkin nötr düşünceler geliştirilenlerin araştırmacının okuduğu kanun içeriğini özetleyen not ile devletin uygulamalarını yerinde buldukları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Devletin internet mecralarına müdahalesine olumlu yaklaşan ifadeler ile çevrimiçi gizliliğin mümkün olmadığına ilişkin ifadeler ($r=0,153$), kanuna ilişkin nötr düşünceler ($r=0,148$) puanları arasında pozitif yönlü zayıf ilişki bulunurken, bu konuda devleti destekleyen ifadeler ($r=0,549$) ile arasında pozitif yönlü orta kuvvetli ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Buna göre; devletin müdahalesini kabul eden katılımcıların, aynı zamanda devleti bu konuda diğer alternatiflere göre tercih eden katılımcıların görüşleri arasında anlamlı ilişkiler söz konusudur. Yanı sıra, yasanın varlığı ile internet ve sosyal medya kullanım amaç ve oranlarının değişmeyeceğini söyleyen katılımcıların, çevrimiçi gizliliği zaten ulaşılamaz bir durum olarak gördükleri söylenebilir. Bu bağlamda gözetimin kaçınılmaz, gizliliğin ütopyik olduğu bu mecrada, gözetleyen devlet olması tercihi söz konusudur.

Çevrimiçi gizlilik ifadeleri ile ($r=-0,091$) yasaya ilişkin nötr ifadeler ($r=-0,225$) arasında negatif yönlü zayıf ilişki söz konusudur. Buna göre; çevrimiçi gizliliğin mümkün olmadığını düşünen katılımcıların yasaya yönelik de anlamlı bir tavır geliştirmedikleri görülmektedir. Bu sonuçla gizliliğin mümkün olmadığı bir ortamda yasanın işler olmayacağı görüşü paylaşılmaktadır. Bir diğer sonuç ise çevrimiçi gizlilik ifadeleri ile yasaya yönelik kaygılı yaklaşım ($r=0,290$) arasında pozitif yönlü zayıf ilişkidir. Dolayısıyla gizliliğin olmadığı internet ortamlarında yasanın koruyuculuğunun da geçerli olmadığı düşünülmektedir.

Gözetim farkındalığı ile Kanun'a ilişkin nötr düşünceler ($r=0,408$) arasında pozitif yönlü orta kuvvetli ilişki söz konusudur. Buna göre, dijital gözetime yönelik farkındalık geliştirenler aynı zamanda yasa hakkında bilgi sahibi olan ve yasayı kavrayan kişilerdir. Bu iki faktörün devletçi görüşler ($r=0,094$) puanı ile arasında pozitif yönlü zayıf ilişki bulunması ise, her ne kadar gözetim farkındalığına sahip olursa da gözetimin devlet tarafından yapıldığında kabul edilebilirliğine işaret etmektedir. Diğer taraftan gözetim farkındalığına sahip olan katılımcıların devlet müdahalesine olumsuz yaklaşımları olduğu ve gizlenmeyi tercih ettikleri de söylenebilir.

Yasaya ilişkin nötr düşünceler ile devletçi görüşler puanı ($r=0,476$) arasında pozitif yönlü orta kuvvetli ilişki söz konusudur. Buna göre, yasanın bilinirliği devlet müdahalesinin kabul edilmesinde bir engel teşkil etmemektedir. Bu iki faktör ile çevrimiçi kaygılar puanı ($r=-0,139$) arasında negatif yönlü zayıf ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Bu sonuç, devlet gözetiminin farkında olan kitlenin, çevrimiçi kaygılar söz konusu olduğunda herhangi bir tedirginlik ve şüphe yaşamadığını, dolayısıyla devlet söz konusu olduğunda gözetimin meşru görüldüğü sonucunu yinelemektedir.

4.3. Alan Araştırmasına İlişkin Değerlendirme

Araştırma verileri değerlendirildiğinde, katılımcıların önemli oranda internet ve sosyal medya kullanıcısı olduğu, interneti günümüz dijital dünyasının hem sonucu hem de bir gereği olarak gördükleri ve aynı zamanda internete yönelik risk/tehlike ve güvensizlik algısı geliştirildiği ortaya çıkmaktadır. Bu güvensiz mecranın kontrolü ise devlettedir. Çünkü devlet, bu belirsiz risklere karşı denetimi sağlayabilen bir mecraadır. Bu sonucu doğrulayacak biçimde çevrimiçi gizlilik katılımcılara göre mümkün değildir. Dolayısıyla katılımcılar internette her şeyin izini bıraktıkları düşüncesine yüksek oranda katılım göstermektedirler. Bu da dolaylı olarak bizi gözetim algısının varlığına götürmektedir. İnternetin kontrolü de devlette olduğuna göre bu gözetim devlet tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu sayede yasalar işlerlik kazanır ve bu durum interneti daha güvenli kılacak bir adımdır. Katılımcılara göre devlet yasalar ile kişisel veri güvenliğini sağlayarak belli tedbirleri uygulamaktadır.

Araştırmaya ilişkin en önemli sonuçlardan biri İnternet Kanununun bilinme oranlarıdır. Katılımcıların çoğunun Kanunu bilmediği, bilenlerin ise içeriğinden haberdar olmadıkları araştırma verilerinden anlaşılmaktadır.

Katılımcıların yasayı genel olarak nasıl değerlendirdiği ve çevrimiçi davranışlarına yönelik etkisinin ortaya konabilmesi için araştırma sırasında katılımcılara Kanun içeriğine ilişkin açıklama notu okunmuş, içeriğin bilinmesi halinde ortaya çıkacak fark belirlenmeye çalışılmıştır. Çünkü bireylerin “ne bildiği” ve “bildikleriyle ne yaptığı”nın fark yaratacağı (Lyon, 2013, s. 49) düşünülmüş, bilgilendirmeden sonra gerçek anlamda kamuoyu eğilimlerine ulaşabileceği öngörülmüştür. Bulgulara bakıldığında, bu bilgilendirme sonrasında çevrimiçi ortamlarda paylaşımlarına dikkat edecekleri ortaya çıkmış, “paylaşımlarımızda yasaları gözetmeliyiz” ifadesine yönelik yüksek katılım düzeyi doğrulanmıştır.

Anket formunda devletçi görüşler içinde yer alan “saklayacak bir şeyim olmadığı için rahatım” şeklindeki yargı katılımcıların çevrimiçi ortamlardaki gözetime ve izlenmeye yönelik görüşleri de önem arz etmektedir. Bireylerin saklayacak bir şeylerinin olmaması sebebiyle gözetimden kaçınmamaları durumu, gözetimin alt mesajları olarak değerlendirilebilir. Öyle ki; kimi zaman herhangi bir suça karışmayan ve toplumsal beklentinin dışında davranmayan “makul” vatandaşların, Kanun ile getirilen ve büyük ölçüde gözetim içeren değişikliklerden korkmaması gerektiğini belirten yetkililer, aslında bu algıyı zihinlere yerleştirmektedir. Ayrıca toplumsal düzenin sağlanmasının bir unsuru olarak değerlendirilen denetimler ile birey, güvenliğinden emin olacaktır. Görünmeyen güç tarafından korunma dürtüsü, bireyin inançsal yaklaşımına da paraleldir, (Cannetti, 2003) hatta bu gücün yansıması devlet olarak görülebilir. Devlet, görünmeyen ancak varlığı hissedilen bir “göz” olarak gizliliğin ve aşıkârlığın merkezindedir. İnternet ortamındaki yazışmalarda kendisini göremediğimiz göz, hastaneye gittiğimizde verilen numaralar ya da yolda araba sürerken resmimizi çeken kameralar vasıtasıyla aslında hayatımızın tam içindedir.

Alan araştırması verileri katılımcıların, her ne kadar gözetim algıları yüksek olsa da iktidar söylemlerine paralel olarak kamu yararı algısı geliştirdiğini ve özellikle toplumsal düzen söz konusu olduğunda devlet gözetimini gerekli bulduklarını ortaya çıkarmıştır. Kişisel veri güvenliği katılımcılar açısından önemlidir ve internet bu hakkı tehdit etmektedir. Bir dijital risk olan bu durum karşısında devlet denetimlerinin yerinde

bulunduğu görüşü hakimdir. Modern toplumlarda bireylerin çoğu, gözetim süreçlerini hayatın kalitesine olumlu katkılar olarak değerlendirmekte (Lyon, 1997, s. 17), araştırma sonuçlarıyla da bu tespit güncellenmektedir. Kurumlar ise sonuçları yöneterek riskleri azaltmaya ve potansiyel tehditleri önlemeye çalışmaktadırlar (Dinev, Hart, & Mullen, 2008). Katılımcıların bazı noktalarda çelişkili ifadeleri (örn. çevrimiçi ortamlarda izlenmenin rahatsızlık verici olmasıyla devlet öngörüsünün haklı bulunması gibi) söz konusu olsa da genel olarak yasa ile güvenliğin sağlandığı görüşü hakimdir.

5. Sonuç

Basın/iletişim özgürlüğü ile kişilerarası ve kitle iletişimin güvenli ortamda yapılması, bunu sağlayacak önlemlerin alınmasına ilişkin tartışmalar devam ederken 5651 Sayılı Kanun ile birlikte basın/iletişim özgürlüğünün engellendiği ve gözetime zemin yaratıldığına ilişkin tartışmalar kamuoyu gündeminde tartışılmıştır. Kanun kapsam ve içeriği bakımından, toplumsal söylemi risk ve güvenlik olan post-modern dönemde, devletlere önemli bir “gözetim tekelini” sağladığı, devletlerin, alanı ve kapsamı giderek büyüyen gözetim ve izleme stratejilerini daha işlevsel yönetebilmek adına bu yasal kaynakları kullandığına ilişkin görüşler vardır. Siyasal iktidarın iletişimin güvenli ortamda yapılmasına yönelik olarak yasal düzenlemenin yapıldığına ilişkin argümanları, Kanun teklifinin görüşülmesi ve kabulünden sonra yine kamuoyu gündemine gelmiştir.

Her iki görüşün kamuoyu nezdinde ne oranda kabul gördüğünü ortaya koymak üzere tasarlanan bu çalışmada, konu önce felsefi boyutta tartışılmış, daha sonra ise alan araştırması verilerine dayalı olarak tespitler yapılmıştır. Kişisel verilere ulaşma, iletişim içeriğine müdahale ve gözetim, basın/iletişim özgürlüğü çerçevesinde meşru sayılmazken, iletişim alanının kötüye kullanılmasını engellemeye yönelik hukuki düzenlemelerin kamuoyundaki algısı kabul edilen/edilecek kanunlarla ilgili kamuoyu desteği açısından önem taşımaktadır. Kabul edilen İnternet Kanunu'nun kamuoyu desteğinin olduğu, araştırma çerçevesinde oluşturulan örneklem üzerinde yapılan araştırma ile ortaya çıkmıştır.

İnsanların dijital ortamlarda gözetlendiklerini bilmelerine rağmen bu ortamların yüksek oranda kullanıcıyı olmayı sürdürdükleri bu çalışmanın sonuçlarındandır. Bu bağlamda dijital gözetim, bürokratik süreçlerin önüne geçmiş, iktidar normlarına uymayı içselleştiren ve bunu bireysel-toplumsal güvenlik ve korunma ihtiyaçlarıyla destekleyen bir mekanizma yarattığı dikkati çekmektedir. Modern dönem risklerinin de dijitalleştiği bu yeni dünya düzeninde, dünyanın en liberal demokrasileri bile bu riskleri kontrol altına almak adına bazı politikalar geliştirmekte, insanların bu yaşam politikalarının bir parçası olduğu toplum hayatında kanunlar bu politikaların en önemli tezahürü olmaktadır. Devletler, oluşturdukları bu politikalarla bir yandan vatandaşlarının haklarını korurken diğer taraftan istikrarı sağlamak adına onları denetim altında tutmaya çalışmalarında toplumu ikna etmektedir. Yapılan alan araştırması da bunu ortaya koymuştur.

Katılımcıların gözetim farkındalıklarının yüksek oluşuna rağmen yine yüksek oranda internet ve sosyal medya kullanıcıları olmaları, gözetim öznelilerinin gözetim aktörleri ile iş birliği içinde olduklarını göstermektedir. Dolayısıyla rızaya dayanan bir kişisel veri aktarımı söz konusudur. Bir diğer önemli sonuç, kanun koyucuların sıklıkla makul ve kurallı yaşayan vatandaşların gözetimden kaçınmayacağı mesajının vatandaşlarda karşılık bulmasıdır. Meşruiyetini açık ya da örtülü ikna etme stratejisine dayandıran iktidar tarafından bir teknik kod olarak yerleştirilmeye çalışılan bu algı, gözetlenenin gözleyenine frekansına taşımaktadır. Bu bağlamda gözetimin meşrulaştırılması (aktör) ile kabulü (özne) arasında pozitif bir ilişki söz konusudur. Kanun'un gözetim aktörlerince, kamu yararı içerdiği argümanı ile savunulması, vatandaşlar tarafından ise devletin güvenlik ve kontrolü sağlayan bir uygulaması olarak değerlendirilmesi, başta da belirtilen iş birliğinin en önemli kanıtıdır.

Bu noktada ortaya çıkan özgürlük mü güvenlik mi ikileminde vatandaşlar dengenin güvenlikten yana kurulması konusunda fikir geliştirmişlerdir. Dolayısıyla güvenlik kaygılarının gözetimin kabul edilmesine ve sürdürülmesine verilen rızaya önemli ölçüde etkili olduğu görülmektedir. Bu konuda terör eylemlerinden 9/11 saldırıları hiç kuşkusuz tüm dünya vatandaşlarının bu eğiliminde etkili olmuştur. Ayrıca ülkemizde yaşanan çeşitli terör saldırıları da bu güvenlik kaygılarını artırmış ve devlete sığınma güdüsünü perçinlemiştir.

5651 sayılı İnternet Kanunu, iletişim özgürlüğü çerçevesinde sınırlı hakların kötüye kullanılmasını engellemek amacıyla oluşturulmuş çağdaş bir risk yönetim modelidir. Diğer taraftan iletişim kanallarının demokrasilerin en güçlü araçları olduğu da bir gerçektir. Bir ülkenin siyasi özgürlük düzeyi bilgi akışlarının yönetilme stratejileriyle doğru orantılıdır. Dolayısıyla çevrimdışı dünyada sansürlü basın ile güçlü bir demokratikleşme ilişkisinden söz edilebilir. Dijital dünyada ise bu barometreye çevrimiçi bilgi akışlarının yönetilme süreci de dahil olmuştur. Basın ve daha geniş boyutlu olarak iletişim özgürlükleri kapsamında değerlendirildiğinde bu özgürlüklerin sınırlandırılması demokrasinin özüne aykırıdır. Ancak aynı zamanda diğer özgürlük alanlarını da tehdit eden bir sınırsızlık da bir o kadar tehlikelidir. Bu çerçevede alan araştırması sonuçlarında katılımcıların gözetim veya denetimi güvenlikler gerekçesiyle kabul etmesi, belli hakların kötüye kullanılması ve kişisel alanların aşılması kaygılarıyla ilgilidir. Dolayısıyla bir alan aşımı söz konusu olacaksa sınırı geçen devlet olması, vatandaşların devletçi bir zihniyette olduklarını göstermektedir. Bu çalışmada konu bir yönüyle değerlendirilirken ayrıca demokratik siyasal sistem, hukuk ve özgürlükler başta olmak üzere 5651 Sayılı Kanunun oluşturduğu yeni sistem ve düzenlemelerin araştırılması ve tartışılmasına ihtiyaç vardır.

6. Extended Abstract

This study examines the Internet Law numbered 5651, based on the concepts of surveillance and freedom of the press. Considering the fact that today's network societies are increasingly exposed to surveillance, the state surveillance is addressed along with the freedom of press/communication. The concepts such as content producing, social platform interactions, turned out over the period from traditional media to the new media environment, quick access to the information, mass media, speed caused a new structure called "freedom of press" Internet and connected channels became a new place for freedoms on one hand and reinforced the audit and control on the other hand. The legal regulations carried out by the political powers to create a safe communication medium are perceived as pressure and control mechanism. Foucault thought, "Since the political power realized that the surveillance is more efficient and effective than the punishment (late 18th and early 19th century) the official government entered into a change". In this way, the government widens its jurisdiction and makes the access to all kinds of private information easier. Intrapersonal communication that was mentioned in the theory of power can turn into a political mechanism based on interests under the directions of powerful people and the communication could be routed. At this point, it is seen that the public, one of the significant parties of surveillance, is ignored in many studies.

Since the middle of the previous century, not only the type and number of surveillance technologies increased, but also the type and scope of people and areas being watched. However, in parallel with this transformation, it can be said that surveillance has reinforced itself since the day it first appeared, systematized with the technological developments from which it received support, and strengthened in this context. Thus, surveillance is the key concept of today's societies. In this structure that changes the relationships between the power and authority and shifts the balance, individuals and information are increasingly being watched. New administrative strategies are being implemented to identify, monitor, and classify populations of individuals and these strategies are predominant in modern societies.

This study aims to reveal the surveillance awareness of public, significant stakeholder of the above-mentioned discussions. In this way, the "public", an important factor in surveillance, will be made visible and surveillance dynamics will be revealed from a different perspective. For this purpose, a poll was conducted with 620 persons from population of the province Ankara by random sampling. Sub-hypotheses were determined based on the following main questions: "What is the public opinion and knowledge about the Internet Law? What are the perception maps regarding surveillance in this context?" and "What are the rates for surveillance awareness?" Questionnaire including 61 questions was performed face-to-face. In addition to demographic questions, participants were asked about their thoughts on the Internet, online privacy, and the Internet Law No. 5651. The data obtained were analyzed with SPSS 25, quantitative analysis software, the diagonal tables regarding the questionnaire data were developed by using factor analyzing method.

According to the results of the study, it can be noted that most of the participants are internet and social media users. It was possible for the participants to answer the questions, being more aware. On the other hand, while the participants see the internet as a necessity of the digital world, they have developed a risk perception about the internet. The concept of “public interest” stands out at this point. Because the participants; they have embraced the idea of state surveillance when it comes to social benefit and public-state security. At this point it is not important how the surveillance is carried out. While accessing personal data, interfering with the content of communication and surveillance are not considered legal within the framework of freedom of press/communication, the public perception of the legal regulations aimed at preventing abuse of the communication channel is important in terms of public support for the laws that are/will be accepted. In this context, the balance between freedom and security is established in favor of security. Institutions, on the other hand, try to reduce risks and prevent potential threats by managing results. Although there are contradictory statements of the participants at some points (eg, the state's prediction is justified by the fact that it is disturbing to be watched online), it is generally accepted that security is ensured by law. The transfer of all the rules and norms of physical life to this area by adapting to the nature of digitality will allow to control this area, which is very difficult to manage and control, to some extent, state control over this area will meet the security needs of individuals. However, it is necessary to balance the interests of the observer and the observed, which are the parties of surveillance, between the need for security and the risks of privacy violations.

Keywords: Internet Law, Surveillance, Freedom of Press, Social Perception, Online Privacy.

Kaynakça

- Althusser, L. (1994). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları* (4. b.). (Y. Alp, & M. Özışık, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bauman, Z. (2014). *Yasa Koyucular ve Yorumcular*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Bauman, Z. ve Lyon, D. (2013). *Akışkan Gözetim*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Beck, U. (2011). *Risk Toplumu Başka Bir Modernliğe Doğru* (B. Doğan, Çev.) İstanbul: İthaki Yayınları.
- Bernal, P. (2016). Gathering, surveillance, and human rights: *Recasting the debate*. *Journal of Cyber Policy*, 1(2), 243-264.
- Can, A. (2019). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi* (8. b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Cannetti, E. (2003). *Kitle ve İktidar*. (G. Aygen, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Carlson, D. (2005). *The News Media's 30-year hibernation*. *Nieman Reports*, 59(3), 68-71.
- Council of Europe (t.y.). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*. https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf [Erişim: 19 Ağustos 2021].
- Dinev, T., Hart, P. ve Mullen, M. (2008). Internet privacy concerns and beliefs about government surveillance: An empirical investigation. *Journal of Strategic Information Systems*, 17(3), 214-233.
- Dönmezer, S. (1976). *Basın ve Hukuku* (4. b.). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını.
- Dönmezer, S. (1983). *Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu: Basın ve Basının Karşılaştığı Hukuki Sorunlar*. İstanbul: Hürriyet Vakfı Eğitim Yayınları.
- Durmuş, B., Yurtkoru, S. ve Çinko, M. (2018). *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi* (7. b.). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Duvarger, M. (1986). *Siyasal Rejimler* (T. Tunçdoğan, Çev.) İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Ellul, J. (1998). *Sözün Düşüşü* (H. Aslan, Çev.) İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Evans, D. ve McKee, J. (2010). *Social Media Marketing the Next Generation of Business Engagement*. New Jersey: Wiley Publishing Inc.
- Foucault, M. (1979). *Discipline and Punish: The Birth of Prison*. New York: Vintage Books.
- German, L. ve Mclean, D. (2003). *Media and Society in the Twentieth Century: A Historical Introduction*. Malden: Blackwell Publishing.
- Giddens, A. (2008). *Ulus Devlet Şiddet*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Güz, N. (2005). *Haberde Yönlendirme ve Kamuoyu Araştırmaları*. Ankara: Nobel Yayınevi.

- Güz, N. (2018). Media Withits News, Approaches and Fractions in the New Media Age. İçinde N. Güz ve C. Yegen (Ed.), *News Transformationfrom Traditional Media to New Media* (ss. 17-40). Berlin: Peter Lang.
- Güz, N., Yegen, C. ve Yanık, H. (2018). Instagram Yeni Bir Politik Propaganda Ortamı Olabilir mi? İçinde B. Eryılmaz, K. Özlü, Y. B. Keskin, & C. Yüçetürk (Ed.), *Sosyal Bilimlerde Güncel Akademik Çalışmalar-2018* (ss. 51-68). Ankara: Gece Kitaplığı.
- Habermas, J. (1992). *Rasyonel Bir Topluma Doğru* (A.Çiğdem, & M. Küçük, Çev.). Ankara: Vadi Yayınları.
- Hardt, H. (1994). *Eleştirelin Geri Dönüşü ve Radikal Muhalefetin Meydan Okuyuşu: Eleştirel Teori, Kültürel Çalışmalar ve Amerikan Kitle İletişimi Araştırması, Medya, İktidar, İdeoloji* (M. Küçük, Çev.) Ankara: Ark Yayınevi.
- Herring, C. S. (2004). *Content Analysis for New Media: Rethinking the Paradigm*. İçinde *New Research for New Media: Innovative Research Methodologies Symposium Working Papers and Readings* (ss. 47-66). Minneapolis: University of Minnesota School of Journalism and Mass Communication.
- HSK (2021). *İnsan Hakları Evrensel Beynamesi*. <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/-Dosyalar/9a3bfe74-cdc4-4ae4-b876-8cb1d7eeae05.pdf> [Erişim: 19 Ağustos 2021].
- İçel, K. (1983). *Devletle Basın Arasındaki İlişkiler, Basın ve Basının Karşılaştığı Hukuki Sorunlar*. İstanbul: Hürriyet Vakfı Eğitim Yayınları.
- İçel, K. (2018). *Kitle İletişim Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Keleş, A. R. (2014). *İnternette Cinnet*. <http://politeknik.org.tr/internette-cinnet-tugba-tekerekin-alternatif-bilisim-derneği-baskani-ali-riza-kelesle-roportajı- taraf/> [Erişim: 28 Eylül 2019].
- Lauer, J. (2011). Surveillance history and the history of new media: An evidential paradigm. *New Media and Society*, 14(4), 566-582.
- Lippmann, W. (1965). *Public Opinion*. New York: The Free Press.
- Locke, J. (1689). *Epistola de Tolerantia ad Clarissimum Virum T.A.R.P.T.O.L.A, Apud Justum ab Hoeve*. (https://books.google.com.tr/books?id=7xNjAAAAcAAJ&printsec=frontcover&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false. [Accessed: 19 August 2021].
- Lupton, D. (2016). *Digital Risk Society*. İçinde A. Burgess, A. Alemanno, & J. Zinn (Ed.), *The Routledge Handbook of Risk Society* (ss. 302-309). London: Routledge.
- Lyon, D. (1997). *Elektronik Göz: Gözetim Toplularının Yükselişi*. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Lyon, D. (2006). *Günlük Hayatı Kontrol Etmek Gözetlenen Toplum*. İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- Lyon, D. (2013). *Gözetim Çalışmaları*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Manovich, L. (2001). *The Language of New Media*. USA: Massachusetts Institute of Technology.
- McQuail, D. (1983). *Mass Communication Theory Media: An Introduction*, London: Sage Publications.
- McMillan, J. S. (2006). Exploring Models of Interactivity from Multiple Research Traditions: Users, Documents and Systems. İçinde L. A. Lievrouw, & S. Livingstone (Ed.), *Handbook of New Media: Social Shaping and Social Consequences of ICTs* (ss. 205-229). London: Sage Publications.
- Milton, J. (2018). *Areopagitica Basın Özgürlüğü Üzerine*. (D. Kızılay, Çev.) İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- O'Neil, J. (1998). *Piyasada Gazetecilik Yapmak, Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar* (N. Türkoğlu, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Oblak, T. (2005). The lack of interactivity and hypertextuality in online media. *The International Journal for Communication Studies*, 67(1), 87-106.
- Özek, Ç. (1983). *Basında Haber Verme Hakkının Sınırlandırılması, Basın ve Basının Karşılaştığı Hukuki Sorunlar*. İstanbul: Hürriyet Vakfı Eğitim Yayınları.
- Pavlik, J. (1998). *New Media Technology: Cultural and Commercial Perspectives* (2. ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Rogers, E. M. ve Allbritton, M. M. (1995). Interactive communication technologies in business organizations. *The Journal of Business Communication*, 177-195.
- Rousseau, J. J. (2004). *Toplum Sözleşmesi*. (M. Yalım, Çev.) İstanbul: Betik Yayınları.
- Seçer, İ. (2017). *SPSS ve LISREL ile Pratik Veri Analizi: Analiz ve Raporlaştırma* (3. b.). Ankara: Anı Yayıncılık.

Sheehan, K. (2004). How public opinion polls define and circumscribe online privacy. *First Monday*, 9(7).

Siebert, F.S., Peterson, T. ve Schramm, W. (1956). *Four Theories of the Press*. Urbana: University of Illionis Press.

Tavşancıl, E. (2005). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Tekeli, E. S. (2020). *Yeni iletişim araçlarında gözetim: twitter yasağı ve internet yasası* (Yayımlanmamış doktora tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Williams, K. (2003). *Understanding Media Theory*. London: Hodder Arnold Publication.

Yanık, A. (2017). Bir süperpanoptikon olarak yeni medya: Yeni medya ışığında gözetimin eleştirisi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 5(2), 784-800.

Araştırmacıların Katkı Oran Beyanı/ Contribution of Authors

Yazarların çalışmadaki katkı oranları %50/%50 şeklindedir.
The authors' contribution rates in the study are %50/%50 form.

Çıkar Çatışması Beyanı / Conflict of Interest

Çalışmada herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.
There is no conflict of interest with any institution or person in the study.

İntihal Politikası Beyanı / Plagiarism Policy

Bu makale İntihal programlarında taranmış ve İntihal tespit edilmemiştir.
This article was scanned in Plagiarism programs and Plagiarism was not detected.

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı / Scientific Research and Publication Ethics Statement

Bu çalışmada Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi kapsamında belirtilen kurallara uyulmuştur.
In this study, the rules specified within the scope of the Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive were followed.